

❁ دیباچه

قلم ثلث از باشکوه‌ترین اقلام در خوشنویسی اسلامی است؛ و در ازای تاریخ حیات آن برابر است با تاریخ خوشنویس اسلامی، و به تعبیری به همین اعتبار، ام‌الخطوط نام گرفته است.

گستره حضور ثلث به گسترده‌گی جغرافیای تمدن اسلامی است. هنر مندان خوشنویس قلم ثلث را در قالب کتابت و کتیبه به کار گرفتند، نمونه‌های باشکوه کتابت قرآن از دیرترین ایام (قرن پنجم قمری) از جمله «قرآن بست»، نشان از جایگاه این قلم در کتابت است؛ در کتیبه‌ها مابیه واسطه روابط درونی و ساختار نسبت هندسی اندام حروف و کلمات با ایجاد نوعی امکان حرکت بی انتها و ترکیب با دیگر فرمهای تزئینی، قابلیت این قلم موقر و باشکوه را بیش از سایر اقلام برای کاربردهای تزئینی افزایش داده و اساساً از دایره اقلام متنی خارج ساخته است.

هر چند استحکام نسبت‌های هندسی و حضور اصول به نظر لایتغیر، ماهیتی ایستا به شاکله ثلث می‌بخشد، اما این ویژگی از بعدی دیگر ایجاد نوعی هارمونی در ترکیب کتیبه ثلث با عناصر و جزئیات معماری اسلامی را فراهم کرده است.

از آنجا که این حرکت تکاملی در قلم ثلث که از قرن چهار تا هشت قمری رخ داده است و متأثر از معنایی و رای مناسبات این جهانی است، بنابراین قلم ثلث در کتیبه‌ها محملی مناسب برای بیان حرکت استعلایی هنر مند و همچنین تجلی و درک امر قدسی در عالم واقع، در فرهنگ سنتی ایران است.

قلم ثلث در حوزه فرهنگی ایران نیز تاریخی با فراز و فرود داشته است که تاکنون چندان مورد مذاقه قرار نگرفته و به همین دلیل، هویت ثلث ایرانی ناشناخته است. قلم ثلث و فروع آن متنوع‌ترین حضور را در فرهنگ خوشنویسی ایرانی، از منظر کاربرد بر بسترهای مختلف از کتابت نسخه و کتابه جلد تا تزئین سفالینه، اشیاء و ظروف فلزی، بناهای باشکوه و... داشته است.

قلم ثلث در ایران پس از دوران تکامل تا قرن هفتم قمری با ظهور خوشنویسان بزرگی مانند مبارکشاه، عبدالله صیرفی، یحیی جمالی صوفی، احمد روی در قرن هشتم قمری، در دوران تیموری و ترکمانان، با حضور خوشنویسان بزرگی همچون شاهزادگان تیموری، بایسنغر و ابراهیم سلطان، عبدالله هروی، کمال الدین حافظ، احمد بن نعمت الله و... دوران باشکوهی را تجربه می‌کند. این شکوه و جلال تا دوره صفوی با حضور خوشنویسان بزرگ شیراز و در تبریز و اصفهان با ظهور علاء الدین تبریزی، علیرضا عباسی، خانواده امای، عبدالرحیم جزایری و... ادامه می‌یابد؛ اما ثلث نویسان دوره قاجار از جمله محمد باقر شیرازی و دیگران هرگز شکوه گذشته را تجربه نکردند و آنچه به دوران معاصر رسید خاطره دوران شکوه و جلال تیموری و صفوی بود.

بسیاری خوشنویسان دیگر علاوه بر مشهورانی که نام بردیم، در همه این قرن‌ها آثار فراوانی در کتابت و کتیبه، بریسترهای متنوع به شیوه‌های مختلف قلم ثلث آفریدند. اما در خورشان و تأثیرشان از شناخت آنها غافل بودیم و در اثر این غفلت بخش مهمی از تاریخ خوشنویسی و هنر ایران بر ما پوشیده است. چه بسا آشکار شدن بخشی از رموز و راه‌های هویت تاریخی قلم ثلث ایرانی، منشأ تحولات میمون و مبارک در نسل حاضر ثلث نویسان ایرانی گردد.

بر پایه همین نیاز و با انگیزه شناخت سیر تحولات قلم ثلث در ایران، شیوه‌های ثلث نویسی و سایر ابعاد مرتبط با قلم ثلث، و همچنین ضرورت‌ها و ملاحظات احیای ثلث ایرانی، اولین همایش ملی بررسی تحولات تاریخ ثلث نویسی در ایران، با عنوان همایش ملی ثلث ایرانی به همت مدرسه کتابت قرآن کریم طراحی و با حمایت مرکز امور قرآنی سازمان اوقاف و امور خیریه به عنوان یک هم‌اندیشی پنجگانه در تاریخ..... با حضور صاحب‌نظران و پژوهشگران برگزار می‌گردد.

❖ محورهای همایش:

- ۱- تبارشناسی قلم ثلث
- ۲- تحولات قلم ثلث در جهان اسلام تا قرن هفتم قمری
- ۳- قلم ثلث در ایران پس از قرن هفتم قمری
- ۴- سبک‌شناسی قلم ثلث در ایران و سایر بلاد اسلامی (کتابت و کتیبه)
- ۵- بررسی تطبیقی مکاتب ثلث‌نویسی در جهان اسلام
- ۶- ثلث‌نویسان بزرگ ایران (معرفی هنرمند، سبک‌شناسی آثار و معرفی آثار)
- ۷- بررسی فرمهای متنوع کاربرد قلم ثلث در تزئین، معماری، سفال، فلزکاری و...
- ۸- زیبایی‌شناسی قلم ثلث ایرانی
- ۹- نیازها، ضرورت‌ها، ملاحظات و راهکارهای احیای ثلث ایرانی

دبیر علمی همایش: جناب استاد علی‌رضا هاشمی نژاد

دبیر اجرایی همایش: احسان پور نعمان

❖ زمان بندی همایش:

- اعلام فراخوان همایش: هم‌زمان با هفته خوشنویسی ۱۴۰۰
پایان مهلت دریافت چکیده مقالات: ۳۰ آبان ماه ۱۴۰۰
اعلام پذیرش مقالات برتر: ۲۰ آذر ماه ۱۴۰۰
مهلت دریافت فیلم ارائه چکیده مقالات: ۳۰ دی ماه ۱۴۰۰
برگزاری همایش به صورت مجازی: بهمن ماه ۱۴۰۰

نحوه ارسال چکیده مقالات:

تمامی اطلاع رسانی‌ها و ارسال چکیده مقالات از طریق سایت مدرسه کتابت قرآن کریم به آدرس ذیل انجام می‌پذیرد. www.mkquran.ir

علاقتمندان در صورت نیاز به راهنمایی می‌توانند در ساعات اداری با مدرسه کتابت قرآن کریم به شماره ۰۲۵۳۷۸۳۰۹۰۴ و یا با شماره ۰۹۱۱۵۵۶۹۶۹۲ با دبیر اجرایی مسابقه مطرح نمایند.

نحوه برگزاری همایش:

دبیرخانه اولین همایش ملی ثلث ایرانی، از تمامی اندیشمندان و محققان حوزه خوشنویسی، دعوت به عمل می‌آورد در جهت شناخت زمینه‌ها و زوایای مجهول این بخش مغفول از فرهنگ و تمدن ایرانی، چکیده مقالات خود را تا زمان مقرر به دبیرخانه ارسال فرمایند. پس از وصول چکیده مقالات و انتخاب برترین مقالات، پژوهشگران محترم فرصتی برای ارسال فیلم ارائه مقاله خویش خواهند داشت. پس از برگزاری همایش که به صورت مجازی و با استفاده از فیلم‌های ارسالی پژوهشگران برگزار خواهد شد، پژوهشگران فرصتی سه ماهه برای ارائه اصل مقاله خواهند داشت. مقالات نهایی پذیرفته شده به عنوان ویژه‌نامه یکی از مجلات تخصصی منتشر خواهند شد.

باتشکر و امتنان

دبیر علمی اولین همایش ملی ثلث ایرانی
علیرضا هاشمی نژاد

مدیر مدرسه کتابت قرآن کریم
و دبیر اجرایی اولین همایش ثلث ایرانی

احسان پور نعمان

